

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju

Preddiplomski studij psihologije

Ivana Garilović

Prijatelji s povlasticama i samomotrenje kod studenata

Završni rad

Doc. dr. sc. Marina Nekić

Zadar, 2014.

Sadržaj

SAŽETAK	2
ABSTRACT	3
1. UVOD	4
1.1. Prijateljstvo s povlasticama	6
1.2. Samomotrenje	9
2. PROBLEMI I HIPOTEZE	12
3. METODA.....	13
3.1. Ispitanici	13
3.2. Mjerni instrumenti	13
3.3. Postupak	15
4. REZULTATI.....	16
5. RASPRAVA	25
6. ZAKLJUČCI.....	32
7. LITERATURA	34
8. PRILOG 1.....	36
9. PRILOG 2.....	40

Sažetak

Upuštanje u razne seksualne aktivnosti izvan klasične ljubavne veze već dugo nema status tabu teme te je predmet brojnih istraživanja. Razumijevanje navedenog ponašanja pobudilo je interes koji je rezultirao stvaranjem brojnih naziva za različite odnose ovog tipa, a samim time i potrebu za jasnom distinkcijom između njih. Jedan od tih odnosa je i prijateljstvo s povlasticama, najčešće definirano kao odnos između prijatelja koji podrazumijeva upuštanje u različite seksualne aktivnosti, ali bez definiranja tog odnosa kao romantične veze. Odnos koji spaja elemente prijateljstva i romantične veze intenzivno se počeo proučavati prije desetak godina što je urodilo brojnim spoznajama, no isto tako i novim pitanjima. Većina nalaza dolazi s područja SAD-a i Kanade te je ovo istraživanje provedeno s ciljem utvrđivanja iskustva hrvatskih studenata u ostvarivanju prijateljstava s povlasticama te osobnih obilježja koja upućuju na veću sklonost upuštanja u takvu vrstu odnosa.

Uz anketu čija je svrha bila utvrđivanje karakteristika prijateljstava s povlasticama ispitanici ($N=312$) su ispunjavali i Skalu samomotrenja. Naime, samomotrenje je osobina ličnosti koja uvelike utječe na ponašanje pojedinca u društvenim situacijama, a samim time i u interpersonalnim odnosima, tj. bliskim vezama kao što su prijateljstva, romantične veze te brakovi. Postoje istraživanja koja su povezala taj konstrukt i s prijateljstvom s povlasticama pri čemu se pokazalo da je ostvarivanje prijateljstava s povlasticama vjerojatnije za osobe koje su visoko na samomotrenju nego za one koje na mjerenju samomotrenja postižu niže rezultate.

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da su, u slučaju neostvarenog iskustva prijateljstva s povlasticama, mladići više nego djevojke izražavali želju za njegovim ostvarivanjem, dok su djevojke češće od mladića izjavljivale kako se nikad ne bi upustile u ostvarivanje istoga. Sukladno očekivanjima, mladići su bili više na samomotrenju u odnosu na djevojke te su bili skloniji ostvarivanju prijateljstava s povlasticama. Povezanost između samomotrenja i sklonosti ostvarivanja prijateljstva s povlasticama značajna je kod mladića, tj. veći rezultat samomotrenja povezan je sa sklonošću ostvarivanja ovog iskustva.

Ključne riječi:

neobavezne seksualne veze, prijatelji s povlasticama (PSP), samomotrenje, spolne razlike

Abstract

Engaging in uncommitted sexual activities is long past being a taboo and is object of many studies. Great deal of interest resulted in a number of different terms for these relations which demands clear distinction between them. A friend with benefits relationship (FWBR) represents one of them and is commonly described as friends engaging in sexual activities without defining this as a committed relationship. Intensive research of this kind of relationship which combines elements of friendship and romantic relationship started about a decade ago. Although it resulted in many useful findings, it also revealed that there's still long way to go until FWBR can be fully understood. Giving that the majority of research findings come from American and Canadian studies the main goal of this study was to examine the prevalence of FWBRs among Croatian students and personal dispositions that make them more susceptible to engaging in FWBRs.

Participants ($N=312$) were asked to fill up a questionnaire about characteristics of FWBRs and Self-monitoring Scale (SMS). Self-monitoring represents personal trait which affects one's behavior in social situations, and, logically, in close relationships (e.g. friendship, romantic relationship, marriage). Some researchers linked this construct and FWBRs in the way that individuals high on self-monitoring tend to engage in FWBRs more than low self-monitors do.

Results showed that boys without FWB experience more than girls wished for it to happen, whereas women more often indicated that they would never engage in that kind of relationship. Consistent with predictions, men were higher self-monitors than women and were also more likely to engage in this kind of relationship. Furthermore, correlation between self-monitoring and engaging in FWBR showed significance for men indicating that higher self-monitors are more likely to engage in FWBR.

Key words:

casual sexual relationships (CSRs), friends with benefits (FWB), self-monitoring, gender differences

1. Uvod

Poznato je da su starije generacije imale sasvim drugačiji pristup kada se radi o ljubavi i ljubavnim vezama, od spojeva na kojima se podrazumijevala pratnja do braka koji se smatrao uvjetom za prvo seksualno iskustvo. Evidentno je da su se okolnosti promijenile, pa tako današnja mladež puno slobodnije gleda na veze i seksualna iskustva. Seksualne aktivnosti izvan klasične ljubavne veze, tzv. neobavezni seksualni odnosi, česta su i dobro poznata pojava za mlade odrasle ljude, posebno studentsku populaciju, u zapadnim zemljama (Bisson i Levine, 2009; Grello, Welsh i Harper, 2006; Hughes, Morrison i Asada, 2005; Puentes, Knox i Zusman, 2008; prema Wentland i Reissing, 2011). To potvrđuje i podatak da je više od tri četvrtine studenata sudjelovalo u barem jednoj takvoj aktivnosti (Lambert, Kahn i Apple, 2003; Paul, McManus i Hayes, 2000; prema Epstein, Calzo, Smiler i Ward, 2009). Oni često ističu kako je takvo ponašanje primjereno okolnostima u kojima se trenutno nalaze. Naime, prema američkim istraživanjima studentski kampusi i zabave pokazala su se kao plodno tlo za čitav niz neobaveznih seksualnih aktivnosti. One su puno češće na samom početku akademske godine u odnosu na njezin kraj, što upućuje na to da blizina drugih mladih te prilika za upoznavanjem na fakultetima facilitira navedene aktivnosti (Fielder, Carey i Carey, 2013).

Brojna istraživanja kao motiv za iniciranje neobaveznog seksa naglašavaju uporabu opijata (droge i alkohola) (npr. Fielder i Carey, 2010; Grello i sur., 2006; Owen i sur., 2010; Paul, 2006; prema Lyons, Manning, Longmore i Giordano, 2014). Osim toga, mlade motivira i zadovoljenje seksualnih potreba bez emocionalnog vezivanja (npr. Garcia i Reiber, 2008; Grello i sur., 2006; Hamilton i Armstrong, 2009; prema Lyons i sur., 2014) te porast popularnosti u društvu kao posljedica upuštanja u neobavezni seks. Bitno je naglasiti da su posljednji motiv češće navodili mladići, dok su za djevojke važniji bili uzajamni osjećaji privlačnosti i prijateljstvo (Regan i Dreyer, 1999; prema Lyons i sur., 2014). Sukladno tome, nalazi istraživanja Owena i Finchama (2011; prema Lyons i sur., 2014) pokazala su da je pojava negativnih emocija nakon upuštanja u neobavezne seksualne aktivnosti bila vjerojatnija kod žena, no da su one, kao i muškarci, cjelokupno iskustvo ocjenjivale kao uglavnom pozitivno.

U proteklih par desetljeća veze koje uključuju neobavezni seks postale su vrlo zastupljene u znanstvenim radovima iz brojnih područja, pa tako i psihologije. Štoviše, pojavili su se brojni nazivi za različite vrste neobaveznih seksualnih odnosa, pa su tako Wentland i Reissing (2011) u svom istraživanju grupama ispitanika kao temu rasprave dali nazive različitih

neobaveznih seksualnih odnosa s ciljem da utvrde jasnu distinkciju među njima. *Booty Call*, *Boy Toy*, *Casual Dating*, *Dick 'Em and Dump 'Em*, *Fling*, *Fooling Around*, *Friends With Benefits* (prijatelji s povlasticama), *Hit It and Quit It*, *Hook-ups/Hooking Up*, *No strings attached*, *One Night Stand* (seks za jednu noć) samo su neki od naziva za ove odnose. Zahvaljujući širenju informacija i trendova, kako kroz medije tako i u stručnoj literaturi (npr. Jonason, Li i Cason, 2009; Lambert i sur., 2003; Owen i Fincham, 2011; prema Wentland i Reissing, 2011) navedeni pojmovi poznati su mladima i u Hrvatskoj gdje su se ukorijenili u izvornom obliku te im je teško naći adekvatan prijevod¹. Ispostavilo se da se iza naziva naizgled jasnih odnosa krije njihova puno složenija priroda.

Problem koji se javlja prilikom istraživanja ovih odnosa je slaba definiranost različitih vrsta neobaveznih seksualnih veza. Istraživači se oslanjaju na različite definicije „neobaveznog seksa“ što posljedično dovodi do ograničenih nalaza i nemogućnosti generalizacije. Komponente koje ostaju nejasne, a znatno utječu na podatke o učestalosti, uključuju vrstu seksualne aktivnosti karakterističnu za određenu „vezu“ (npr. spolni odnos vs. ljubljenje), trajanje (jedan susret vs. ponovljeni susreti) ili stupanj intimnosti u vezi (minimalan vs. zajedničke aktivnosti te otkrivanje emocija) (Wentland i Reissing, 2011).

Iako je u okvirima društvenih znanosti, popularnoj kulturi i laičkom razumijevanju interpersonalnih veza jasno naglašena razlika između prijateljstva i romantične veze, u zadnje vrijeme gomilaju se dokazi o novoj vrsti veze, prijateljstvu s povlasticama (*friends with benefits* - FWB) (Bisson i Levine, 2009). U ovom odnosu spojeni su određeni aspekti prijateljstva i romantične veze, a istraživači uglavnom ističu tri glavne karakteristike: seksualna aktivnost, postojeće prijateljstvo te želja ili dogovor između „sudionika“ da se izbjegne službeno romantično obvezivanje (Bisson i Levine, 2009; Hughes i sur., 2005; Lehmiller, VanderDrift i Kelly, 2011; Owen i Fincham, 2011). Iako na prvi pogled djeluje jednostavno i razmljivo, još uvijek postoje brojni aspekti ovog odnosa koji su nejasni i zahtijevaju daljnja istraživanja.

¹ Zbog nepostojanja adekvatnog prijevoda za navedene nazive ovdje se nalaze u izvornom obliku. Ključno je napomenuti da su u preliminarnom istraživanju sami ispitanici navodili neke nazive za neobavezne seksualne odnose na engleskom jeziku što upućuje na to da su upoznati s terminima i njihovim značenjem te zasad nema pokušaja traženja hrvatskih ekvivalenata za ove izraze.

1.1. Prijateljstvo s povlasticama

Hughes i sur. (2005) definirali su prijateljstvo s povlasticama (PSP) kao vezu između prijatelja koji se upuštaju u seksualne aktivnosti bez definiranja svoje veze kao romantične. S obzirom na to da se prijateljstvo s povlasticama često uspoređuje s *hookups*-ima bitno je naglasiti razliku: (1) prijateljstvo s povlasticama češće uključuje prijatelje zbog čega se u tom odnosu očekuje manje seksualnih interakcija za razliku od *hookups*-a; i (2) dok se *hookups*-i uglavnom odnose na jednokratno seksualno iskustvo sa strancima ili poznanicima, prijateljstva s povlasticama su dugotrajnija te je vjerojatnije da će se seksualne interakcije među sudionicima tih odnosa ponavljati (Mongeau i sur., 2013). Nadalje, u odnosu na *hookups*, uz prijateljstva s povlasticama se vežu prisnija seksualna ponašanja koja ukazuju na veću emocionalnu intimnost (npr. ljubljenje, držanje za ruke i grljenje). S obzirom na to da žene izražavaju kajanje nakon jednokratnog upuštanja u spolni odnos s partnerom ili s osobom koju znaju kraće od 24 sata (Eshbaugh & Gute, 2008; prema Gusarova, Fraser i Alderson, 2012) za pretpostaviti je da odnosi poput *hookups*-a za njih imaju negativnije emocionalne posljedice u odnosu na prijateljstva s povlasticama.

Karakteristike prijateljstva s povlasticama su nedostatak ekskluzivnosti, vezanja, želje za romantičnom vezom te emocionalne privrženosti (Hughes i sur., 2005). Prema podacima iz dosadašnjih istraživanja udio mladih koji su u svom životu imali barem jedno iskustvo prijateljstva s povlasticama kreće se između otprilike 50 i 60% (Bisson i Levine, 2009; Hughes i sur., 2005; Puentes i sur., 2008). Pokazalo se da su indikatori vjerojatnijeg ulaska u takvu vezu određene demografske karakteristike kao što su život u urbanim sredinama (većim gradovima) i rjeđi odlazak u crkvu (McGinty, Knox i Zusman, 2007), a osobe koje su otvorenije takvom iskustvu često su sklone otvorenim vezama (Puentes i sur., 2008), imaju manje romantično poimanje ljubavi, vjeruju da je moguće zaljubiti se više puta te da seks nije nužno povezan s osjećajem ljubavi (Lehmiller i sur., 2011). Nadalje, mladi koji više promišljaju o tome što žele u vezi i romantičnom partneru manje su skloni ostvarivanju ovakvih odnosa (Owen i Fincham, 2011; prema Quirk, Owen i Fincham, 2014). Što se tiče spolnih razlika u upuštanju u seksualne aktivnosti s prijateljima, rezultati istraživanja su različiti. U većini slučajeva pokazalo se da muškarci češće izvještavaju o ostvarivanju prijateljstava s povlasticama (Owen i Fincham, 2011; prema Quirk i sur., 2014). S druge strane, postoje istraživanja prema kojima te razlike nisu značajne (npr. McGinty i sur., 2007; Bisson i Levine, 2009).

Ne smiju se zanemariti niti pravila održavanja koja su posebno bitna u ovim vezama. Ponašanja usmjerena održavanju veze odnose se na radnje koje održavaju vezu u željenom stanju (Dindia, 2003; prema Quirk i sur., 2014). Hughes i sur. (2005) odredili su sedam različitih kategorija pravila ponašanja u vezama prijatelja s povlasticama, a to su *pravila o pregovaranju, seksu, komunikaciji, tajnosti, trajanju, emocionalnosti i prijateljstvu*. Najčešće se spominju pravila koja se nalaze u kategorijama o emocionalnosti, komunikaciji i seksu. Pravila o emocionalnosti tiču se reguliranja emocija i ne-zaljubljivanja u prijatelja s povlasticama. Komunikacija je druga najčešća tema, a sadrži pravila koja nalažu koliko često parovi razgovaraju ili koliko iskreni mogu biti u vezi. Pravila o seksu nalažu koliko će se par upuštati u fizičke aktivnosti i mogu li partneri biti seksualno aktivni s drugima. Ove tri kategorije govore mnogo o tome što je bitno da prijateljstvo s povlasticama funkcionira na način na koji je zamišljeno, odnosno koliko je bitna regulacija i ravnoteža prijateljstva, intimnosti i seksa u ovakvoj vezi (Giorgi, 2013). Međutim, zanimljivo je istaknuti paradoksalnu prirodu komunikacije. Logično bi bilo pretpostaviti da će osobe koje su u prijateljskom odnosu moći razgovarati o svemu, možda i otvorenije nego što bi se to usudili romantični partneri. Iako su nalazi istraživanja Wentlanda i Reissinga (2011) pokazali kako postoji velika vjerojatnost da prijatelji s povlasticama međusobno razgovaraju o svojoj vezi, veći broj istraživanja govori suprotno (npr. Bisson i Levine, 2009; Hughes i sur., 2005; Weaver, MacKeigan i MacDonald, 2011). Naime, većina ispitanika izjavljuje da prethodno nisu utvrđena nikakva pravila niti se razgovaralo o tome na koji način će se odnos održavati i kamo vodi (Bisson i Levine, 2009). Istraživanjem Weavera i sur. (2011) utvrđeno je kako je komunikacija te vrste, ako je uopće bila prisutna, često površna ili indirektna. Ispostavlja se da su osnovna pravila prijateljstva s povlasticama implicitna te se podrazumijeva da sudionici znaju u što se upuštaju i na koji način se ta veza odvija. Ona bi trebala biti opuštena i jednostavna, bez previše razmišljanja te sudionici izbjegavaju razgovor upravo kako bi izbjegli komplikacije. Ono do čega dolazi je upravo suprotno od željenoga. S obzirom na nejasnu prirodu prijateljstva s povlasticama manjak komunikacije samo pospješuje nastanak komplikacija. To se prvenstveno odnosi na očekivanja i motive koja osobe imaju prilikom iniciranja prijateljstva s povlasticama.

Sukladno spolnim stereotipima, muškarci češće naglašavaju seksualne motive za sudjelovanje u prijateljstvu s povlasticama te izražavaju jaču želju da taj odnos ostane neobavezan, dok žene ističu motive emocionalne povezanosti i vjerojatnije je da će izraziti želju za prelaskom iz neobavezne veze u klasičnu, romantičnu vezu (Knight, Mongeau i Eden, 2008; Lehmiller i sur., 2011; prema Weaver i sur., 2011, McGinty i sur., 2007). S obzirom na prošla istraživanja

na temu dvostrukih standarda vezanih uz seksualnost koja su pokazala da društvo više osuđuje žene za sudjelovanje u neobaveznom seksu nego muškarce (Crawford i Popp, 2003; Milhausen i Herold, 1999; prema Lehmiller i sur., 2011), očekivano je da će se žene više ustručavati kao motiv navoditi seksualne motive. Naglašavanje neseksualnih (emocionalnih) motiva ženama može služiti kao psihološko opravdanje za upuštanje u vezu koja je od strane društva percipirana kao tabu tema. Naime, isticanje tih motiva pomaže im u opravdavanju upuštanja u neobavezne seksualne odnose, kao što je i prijateljstvo s povlasticama (Cohen i Shotland, 1996; Sprecher i sur., 1987; prema Lehmiller i sur., 2011). Muškarci i žene razlikuju se i s obzirom na buduća očekivanja vezana uz prijateljstvo s povlasticama. O tome govori podatak iz istraživanja Lehmiller i sur. (2011) prema kojemu je 69% žena (i samo 40% muškaraca) izrazilo želju za promjenom veze (bilo da se radilo o klasičnoj ljubavnoj vezi, običnom prijateljstvu ili potpunom prekidu odnosa). S druge strane, 60% muškaraca (i samo 31% žena) željelo je da njihova veza ostane takva kakva je. Zanimljivo je spomenuti da su, suprotno očekivanim stereotipima koji naglašavaju želju muškaraca za impersonalnom seksualnom aktivnošću, muškarci odbijali seksualne scenarije bez emocija u korist alternativa koje su uključivale veće razine povezanosti i emocionalne intimnosti između partnera (Epstein, Calzo, Smiler i Ward, 2009; Dworkin i O'Sullivan, 2007; prema Weaver i sur., 2011).

Ono što svi definitivno ističu kao glavnu prednost prijateljstva s povlasticama je neobavezni seks s poznatom osobom od povjerenja. Glavni nedostatak, s druge strane, predstavlja pojava neuzvraćenih osjećaja te zabrinutost zbog mogućnosti da seks naštetiti prijateljstvu (Bisson i Levine, 2009; Weaver i sur., 2011).

Kako bi se bolje razumjela priroda tog odnosa i način na koji on funkcionira potrebno je shvatiti kako do toga uopće dolazi. Drugim riječima, traži se odgovor na pitanje „*Po čemu se razlikuju osobe koje imaju prijatelje s povlasticama (ili razmatraju tu mogućnost) od onih kojima to ni u kojem slučaju nije opcija?*“. Postoje brojni čimbenici koji potencijalno utječu na sklonost osobe da ostvari ovakav odnos. Oni mogu biti okolinski (npr. opijati, status u društvu), ali i unutarnji (npr. ličnost).

Weaver i sur. (2011) izvijestili su kako studenti smatraju kako je imati prijatelja s povlasticama sasvim primjereno njihovoj situaciji i godinama, te samom „studentskom životu“ koji podrazumijeva nova iskustva i nespupčanost ozbiljnim vezama. Prethodno naglašen utjecaj alkohola na upuštanje u neobavezne seksualne veze nalazi svoje mjesto i u ovom odnosu, no ne u tolikoj mjeri kao u drugim neobaveznim vezama. Naime, alkohol se spominje jedino kao medijator prilikom prvog iniciranja seksualne aktivnosti između

prijatelja, a razlog je potencijalno čudna situacija koja nastaje pri promjeni odnosa iz platonskog prijateljstva u seksualnu vezu (Wentland i Reissing, 2011).

Istraživanja osobina ličnosti koje bi mogle imati ulogu prediktora upuštanju u neobavezne seksualne odnose dosad su obuhvatila nekoliko odnosa te prirode. Ipak, povezanost ličnosti i sklonosti ostvarivanju prijateljstva s povlasticama još je uvijek nedovoljno istražena. Pokazalo se da su traženje uzbuđenja, impulzivnost i autonomija (Bancroft i sur., 2004; Paul i sur., 2000; prema Merriam-Pigg, 2012) osobine koje se mogu naći kod onih sklonih neobaveznim seksualnim aktivnostima. Nadalje, tom nizu pripadaju i ekstraverzija, visok neuroticizam, niske razine otvorenosti prema iskustvu, ugodnosti i savjesnosti (Gute i Eshbaugh, 2008; prema Merriam-Pigg, 2012). Uz to, pokazalo se da su osobe izbjegavajuće privrženosti sklonije seksualnim odnosima bez uplitanja emocija (Gentzler i Kerns, 2004; prema Merriam-Pigg, 2012) kao i osobe visoko na samomotrenju (Gangestad i Snyder, 2000; Leone, 2006). Upravo je utjecaj samomotrenja na sklonost ostvarivanja prijateljstva s povlasticama jedan od interesa ovog istraživanja.

1.2. Samomotrenje

Samomotrenje se odnosi na razinu do koje pojedinac pridaje pozornost i upravlja svojim samopredstavljanjem u društvenim situacijama (Snyder, 1974; prema Rowatt, DeLue, Strickhauser i Gonzalez, 2001). Neke su osobe motivirane prikazati se na pravi način u različitim društvenim situacijama, a njihove im sposobnosti to i omogućuju, dok su drugi skloniji biti svoji u svim prilikama te to i čine. Radi se o osobama visoko i nisko na samomotrenju, a razlike između njihovog samopredstavljanja vidljive su na pet dimezija: motivaciji, pažnji, sposobnosti, korištenju sposobnosti i ponašanju (Fuglestad i Snyder, 2009; Lennox i Wolfe, 1984; Snyder, 1974, 1987; prema Gainey, 2012).

Osobe sa visokim rezultatima na mjerenjima samomotrenja koriste socijalno uspoređivanje što znači da usmjeravaju pažnju prema van, promatraju ponašanje drugih i reagiraju na bitne znakove u svakoj društvenoj situaciji (Gangestad i Snyder, 2000). Koriste se svojim iznimnim sposobnostima kontroliranja neverbalnog i ekspresivnog ponašanja kako bi odgovaralo situaciji te sposobnošću različitog ponašanja u različitim situacijama kako bi dojam koji ostave bio bolji. Radi se o strateškom samopredstavljanju (Flanigan, 2005).

Suprotno tome, osobe sa niskim rezultatima na mjerenjima samomotrenja ponašaju se sukladno unutarnjim stavovima, emocijama i uvjerenjima, bez obzira na promjene situacija

(Gangestad i Snyder, 2000) što njihovo ponašanje čini kongruentnim u različitim situacijama. Preferiraju okruženja u kojima mogu biti svoje (Jones i Baumeister, 1976; Snyder i Harkness, 1984; prema Gainey, 2012), a kako bi to postigle koriste se introspekcijom. Oni, za razliku od osoba visoko na samomotrenju, nemaju vještine koje bi im omogućile da spremno mijenjaju svoje ponašanje kako bi odgovorili na različite društvene zahtjeve u različitim situacijama, no zato pažljivo biraju riječi kako bi se u različitim situacijama prikazali onakvima kakvi jesu (Flanigan, 2005).

Osim navedenih razlika u vlastitom poimanju sebe te svog ponašanja, razina samomotrenja također utječe na odabir društvenih okruženja (prijateljskih i romantičnih veza) (Fuglestad i Snyder, 2009; Gangestad i Snyder, 2000; prema Gainey, 2012).

Osobe visoko na samomotrenju prema prijateljstvu imaju orijentaciju koja je temeljena na aktivnostima, a prijateljem smatraju osobu koja je vješta u nekoj aktivnosti (Snyder i Smith, 1986; prema Flanigan, 2005). Naime, takve osobe za prijatelje odabiru one koji su tkz. eksperti (stručnjaci) u određenim područjima. U različitim situacijama izabirat će različite prijatelje ovisno o tome tko je primjereniji za određenu vrstu druženja (Jamieson, Lydon, i Zanna, 1987; Snyder, Gangestad i Simpson, 1983; prema Gainey, 2012) (npr. otići će u kino s osobom za koju znaju da se razumije u filmove, dok će na večeru otići kod prijatelja koji je izvrstan kuhar). Iz navedenog je vidljivo da imaju prijatelje iz najrazličitijih područja interesa i društvenih krugova stoga nije teško shvatiti da se njihovi prijatelji međusobno ne znaju niti dolaze u kontakt (Gainey, 2012). Njihove društvene mreže su velike te su segmentirane i organizirane poput odjeljaka.

S druge strane, osobe nisko na samomotrenju prema svojim prijateljstvima imaju orijentaciju temeljenu na afektu, tj. temelje se na osobnoj kompatibilnosti (Snyder i Smith, 1986; prema Flanigan, 2005). Za prijatelje odabiru osobe s kojima imaju više zajedničkih interesa što dovodi do toga da se njihovi prijatelji međusobno družer jer često rade iste stvari s istim osobama (Jamieson i sur., 1987; Snyder i sur., 1983; prema Gainey, 2012). Sukladno tome, društvene mreže osoba nisko na samomotrenju su male, ali integrirane i homogene.

Što se tiče romantičnih veza ispostavilo se da osobe visoko na samomotrenju posvećuju više pozornosti vanjskom izgledu potencijalnog partnera, kao što je to fizička privlačnost ili društveni status (Rowatt i sur., 2001). Istraživanja su pokazala da imaju veliki broj romantičnih partnera te, sukladno tome, uvijek imaju više potencijalnih partnera u rezervi (Snyder i Simpson, 1984; Snyder i sur., 1986; Sakaguchi, Sakai, Keisuke i Hasegawa, 2007; prema Gainey, 2012). Radi se o osobama nerestriktivne socioseksualnosti koje su više nego otvorene ideji neobaveznog seksa, a istraživanje koje su proveli Snyder i Simpson (1984;

prema Gainey, 2012) pokazalo je da njihove veze traju kraće u odnosu na veze osoba nisko na samomotrenju, a uz to imaju i bogatije seksualno iskustvo (Snyder i sur., 1986; prema Flanigan, 2005).

Unutarnje kvalitete potencijalnog partnera (poželjnost cjelokupne ličnosti) bitne su osobama koje su nisko na samomotrenju (Glick, 1985; Snyder, Berscheid i Glick, 1985; prema Rowatt i sur., 2001). Broj romantičnih partnera i veza koje su ostvarili nije velik, a isto tako i broj alternativa trenutnom partneru. Za njih je karakteristična restriktivna socioseksualnost (Snyder i Simpson, 1984; Snyder i sur., 1986; Sakaguchi i sur., 2007; prema Gainey, 2012), što znači da nisu skloni čestom mijenjanju partnera niti upuštanju u neobavezne seksualne aktivnosti s osobom s kojom nisu u vezi. Za razliku od osoba visoko na samomotrenju, oni vjeruju da čovjek može imati jednu „pravu“ ljubav (Neto, 1993; prema Gainey, 2012). Češće razgovaraju o budućnosti veze na način da nakon određenog vremena očekuju da će dovesti do braka (Norris i Zweigenhaft, 1999; Öner, 2002; prema Gainey, 2012).

Day i sur. (2002; prema Gainey 2012) svojim su istraživanjem utvrdili da je vjerojatnije da će muškarci imati visoke rezultate na mjerenju samomotrenja za razliku od žena, koje su češće nisko na samomotrenju. Merriam-Pigg (2012) je došla do rezultata koji ukazuju kako je do nekih iskustava u vezama prijatelja s povlasticama došlo pod utjecajem interakcija između spola i samomotrenja. Naime, muškarci s višim rezultatima na mjerenju samomotrenja učestvovali su u više takvih veza te su njima bili zadovoljniji u odnosu na žene koje su imale niže rezultate na mjerenju samomotrenja.

Saznanja koja danas postoje o prijateljima s povlasticama dostupna su iz istraživanja provedenima većinom u SAD-u i Kanadi. S obzirom na veliku zastupljenost te teme, kako u medijima, tako i u popularnoj i znanstvenoj literaturi, postoji logična pretpostavka da ovaj koncept nije stran niti mladima u Hrvatskoj. Ovo istraživanje provedeno je s ciljem da se istraži koliko su prijateljstva s povlasticama popularna (učestala) među hrvatskim studentima te pokuša utvrditi u kojoj mjeri je samomotrenje povezano sa sklonošću ulaska u takve odnose.

2. Problemi i hipoteze

1. Utvrditi razlike u nekim aspektima iskustva prijateljstva s povlasticama (motive, načine početka odnosa i razloge njegovog završetka, stajališta o monogamiji u vezi, vrste seksualnih aktivnosti, očekivanja, osobna iskustva, nastavak prijateljstva nakon završetka veze te prednosti i nedostatke) s obzirom na spol.

Hipoteza: Pretpostavlja se da će se mladići i djevojke razlikovati u ostvarenom iskustvu prijateljstva s povlasticama te njegovim aspektima. Očekuje se da će mladići imati više iskustva u ostvarivanju ovih odnosa te da će više naglašavati seksualni aspekt u odnosu na emocionalni.

2. Ispitati razlike u samomotrenju s obzirom na spol i iskustvo prijateljstva s povlasticama

Hipoteza: Na temelju dosadašnjih istraživanja očekuje se da će osobe s većim rezultatom na mjerenju samomotrenja ostvarivati više prijateljstava s povlasticama u odnosu na one koji imaju manji rezultat. Nadalje očekivano je da će mladići u većoj mjeri nego djevojke ostvarivati ovakvu vrstu odnosa.

3. Ispitati povezanost između samomotrenja i prijateljstva s povlasticama kod mladića i djevojaka

Hipoteza: S obzirom na dosadašnja istraživanja koja su utvrdila da samomotrenje utječe na sklonost ostvarivanju prijateljstava s povlasticama može se pretpostaviti da će između njih postojati značajna povezanost, tj. da će visoko samomotrenje biti povezano s većom sklonošću ostvarivanja prijateljstva s povlasticama.

3. Metoda

3.1. Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo 312 studenata koji su popunjavali upitnik kojemu su pristupali putem Interneta. Uzorak je prigodan i sastojao se od 187 djevojaka (60%) i 125 mladića (40%), čija se dob kretala u rasponu od 18 do 29 godina pri čemu je prosječna dob bila 22 godine ($M = 22,04$; $sd = 2,57$). Ispitanici su se izjašnjavali o svojoj seksualnoj orijentaciji kao isključivo heteroseksualnoj (83.60%), uglavnom heteroseksualnoj (12.54%), biseksualnoj (1.93%), isključivo homoseksualnoj (1.29%) i uglavnom homoseksualnoj (0.64%).

3.2. Mjerni instrumenti

- *Upitnik o iskustvu prijateljstva s povlasticama* (vidi Prilog 1)

Upitnik se sastojao od 20 čestica, a sastavljen je s ciljem da se dobije uvid u karakteristike prijateljstva s povlasticama. Na početku upitnika napisana je definicija prijateljstva s povlasticama kako bi se izbjegle nedoumice o tome što taj pojam podrazumijeva. Nakon osnovnih pitanja o dobi, spolu, seksualnoj orijentaciji te seksualnoj aktivnosti ispitanika (Jeste li do sada imali spolni odnos?) uslijedilo je pitanje o prijateljstvu s povlasticama (Jeste li ikada imali prijatelja/icu s povlasticama?). Ispitanici su mogli birati između pet ponuđenih odgovora: „Da (trenutno sam u takvoj vezi) / (trenutno imam takvog prijatelja/icu)“, „Da (ali trenutno nisam u takvoj vezi) / (ali trenutno nemam takvog prijatelja/icu)“, „Ne (ali bih rado imao/la takvu vezu) / (ali bih rado imao/la takvog prijatelja/icu)“, „Ne (ali bih razmotrio/la stupanje u takvu vezu)“ i „Ne (nikad se ne bih upustio/la u takvu vezu)“. Prva dva odgovora odnosila su se na one koji su imali iskustva s prijateljstvom s povlasticama, treći i četvrti označavali su oni koji nisu imali prijatelja/icu s povlasticama, ali ne isključuju tu mogućnost, dok oni koji su odabrali peti odgovor nisu nikada imali takvo iskustvo niti bi se ikada upustili u takvo što. Na temelju odgovora koji su odabrali ispitanici su podijeljeni u dvije grupe. Oni koji su označili prvi ili drugi odgovor smješteni su u grupu koja je imala iskustva s prijateljstvom s povlasticama ($N=154$, 49.36%) te su nastavili s popunjavanjem upitnika redom kako je sastavljen. Ispitanici za koje je vrijedio bilo koji od preostala tri odgovora smješteni su u drugu grupu, tj. grupu koja nije imala iskustvo s prijateljstvom s povlasticama ($N=158$, 50.64%). Oni su davali odgovore samo na

zadnja dva pitanja Upitnika o iskustvu prijateljstva s povlasticama koja su se odnosila na prednosti i nedostatke ovog odnosa, nakon čega su svi ispitanici nastavili s ispunjavanjem drugog dijela ispitivanja, Skale samomotrenja. Na ovaj način je od varijable iskustva prijateljstva s povlasticama napravljena dihotomna varijabla a, u statističku obradu vezanu za karakteristike prijateljstva s povlasticama ulazili samo oni koji su imali to iskustvo. Prijateljstva s povlasticama trajala su u prosjeku 9.12 mjeseci ($sd=13.09$).

- *Skala samomotrenja* (Snyder, 1974)

Ova skala sastoji se od pet subskala (25 čestica) i koristi se za procjenu individualnih razlika u samomotrenju. Subskale odgovaraju dimenzijama samomotrenja, a to su: motivacija (npr. „Na zabavama i u društvu ne pokušavam činiti ni govoriti stvari da bih se drugima svidio.“), pažnja (npr. „Kad nisam siguran/na kako se treba ponašati u određenoj (društvenoj) situaciji, promatram druge kako bih znao/la što je prikladno.“), sposobnost (npr. „Vjerojatno bih bio/la dobar glumac/ica.“), korištenje sposobnosti (npr. „Kako bih se slagao/la s drugima i svidio/la im se, ponašam se u skladu s njihovim očekivanjima.“) i ponašanje (npr. „U različitim situacijama i s različitim ljudima često se ponašam kao potpuno druga osoba.“). Trinaest čestica sastavljeno je na način da slaganje s njom karakterizira visoko samomotrenje (npr. „Nisam uvijek osoba kakvom se činim.“), dok se slaganje s preostalih dvanaest čestica smatra karakteristikom niskog samomotrenja (npr. „Teško mi je mijenjati svoje ponašanje da bih se prilagodio/la različitim ljudima i situacijama.“) (Gainey, 2012). Ispitanici su prije početka rješavanja skale dobili uputu da označe Točno ako je tvrdnja za njih točna ili uglavnom točna, a u suprotnom se od njih tražilo da tvrdnje označe Netočno. Moguće je postići rezultat u rasponu od 0 do 22, no u ovom istraživanju rezultati su se kretali u rasponu od 0 do 20. Cjelokupna skala u ovom je istraživanju imala procijenjenu unutarnju pouzdanost od 0.59.

3.3. Postupak

S obzirom na to da su dosadašnju literaturu o prijateljima s povlasticama činili članci o istraživanjima provedenima u sjevernoameričkoj kulturi, prva faza ovog istraživanja uključivala je preliminarno istraživanje. Provedeno je s ciljem stjecanja uvida u shvaćanje i upoznatost s konceptom pojma „prijatelji s povlasticama“ (*eng.* friends with benefits) što je, uz dosadašnja istraživanja, omogućilo konstruiranje završnog upitnika za prikupljanje podataka o ovom odnosu. Pilot istraživanje uključivalo je kratki upitnik koji se sastojao od 13 pitanja (vidi Prilog 2), a pristupalo mu se online. Osim informacija o dobi i spolu upitnik je sadržavao pitanja otvorenog tipa (od definicije ovog odnosa preko njegovih pozitivnih i negativnih strana pa do očekivanja) te nekoliko pitanja ponuđenih odgovora vezana uz osobno iskustvo s takvim odnosima. Pilot istraživanje provedeno je u prosincu 2013. godine. Žene su činile 78%, a muškarci tek 22% uzorka ($N=257$). Odgovori ispitanika upućivali su na razumijevanje koncepta prijateljstva s povlasticama, a čak je 58% ispitanika potvrdilo ostvarivanje barem jednog ovakvog odnosa. Odgovori su se uvelike podudarali s onima iz dostupne strane literature te su služili kao smjernice za izradu glavnog upitnika za ovo istraživanje.

Sljedeća faza uključivala je online istraživanje provedeno je tijekom veljače 2014. godine u svrhu konačnog prikupljanja podataka na kojima će se vršiti daljnje statističke analize. Upitnik se sastojao od dva dijela. Prvi dio sastavljen je na temelju drugih radova na ovu temu te podataka dobivenih pilot istraživanjem. Drugi dio čini Skala samomotrenja (Snyder, 1974) sastavljena od 25 čestica. Kao ispitanici su predviđene sve osobe koje su u procesu studiranja. Na početku upitnika u uputi je iznesen cilj istraživanja te je naglašena osigurana anonimnost. Također se ispitanicima dalo do znanja da mogu preskočiti pitanja na koja ne žele dati odgovor, a isto tako u svakom trenutku mogu prekinuti s ispunjavanjem upitnika.

4. Rezultati

Cilj ovog istraživanja bio je steći uvid u karakteristike prijateljstva s povlasticama te utvrditi odnos spola, samomotrenja i sklonosti ostvarivanja prijateljstva s povlasticama. Postavljena su tri problema te su tim redoslijedom prikazani rezultati.

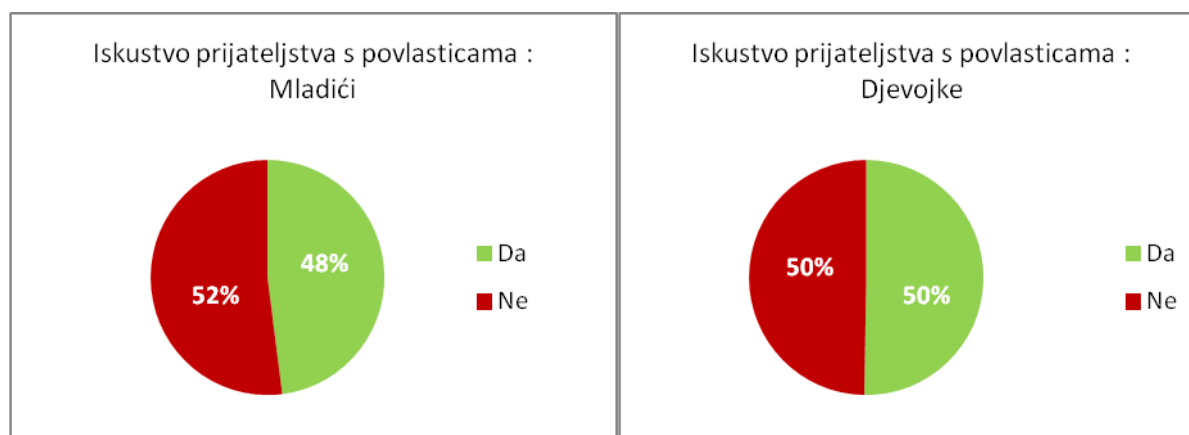
U svrhu odgovaranja na prvi problem ovog istraživanja ispitana je značajnost razlika u ostvarenom iskustvu prijateljstva s povlasticama između mladića i djevojaka. Nadalje, ispitani su različiti aspekti ovog iskustva te su utvrđene spolne razlike. Detaljan prikaz prethodno navedenoga nalazi se u tablicama koje slijede.

Tablica 1 Tablica frekvencija iskustva prijateljstva s povlasticama za mladiće i djevojke te značajnost spolnih razlika

Prijatelji s povlasticama	N (%)			χ^2
	ukupno	mladići	djevojke	
Da (trenutno nisam u takvoj vezi)	120 (38.46%)	46 (36.80%)	74 (39.57%)	0.14
Da (trenutno sam u takvoj vezi)	34 (10.90%)	14 (11.20%)	20 (10.70%)	0.00
Ne (ali bih rado imao/la takvu vezu)	34 (10.90%)	25 (20.00%)	9 (4.81%)	16.27*
Ne (ali bih razmotrio/la stupanje u takvu vezu)	67 (21.47%)	25 (20.00%)	42 (22.46%)	0.14
Ne (nikad se ne bih upustio/la u takvu vezu)	57 (18.27%)	15 (12.00%)	42 (22.46%)	4.81*

Legenda: * $p < .05$

Postoji značajna razlika između mladića i djevojaka u iskustvu prijateljstva s povlasticama ($\chi^2(4, N=312) = 18.63, p < .05$). Daljnjom analizom utvrđene su značajne spolne razlike kod dva odgovora. Naime, više je mladića nego djevojaka koji dosad nisu, ali bi rado iskusili prijateljstvo s povlasticama ($\chi^2(1, N=312) = 16.27, p < .05$), dok je više djevojaka izjavilo kako se nikada ne bi upustili u takav odnos ($\chi^2(1, N=312) = 4.81, p < .05$).

Slika 1. Grafički prikaz (ne)ostvarenog iskustva prijateljstva s povlasticama s obzirom na spol

Ne postoji značajna razlika između mladića i djevojaka u ostvarenom iskustvu prijateljstva s povlasticama ($\chi^2(1, N=312) = 0.08, p > .05$).

Tablica 2 Frekvencije i značajnost spolnih razlika vezano uz motive za ostvarivanje prijateljstva s povlasticama, početak i razloge završetka za mladiće i djevojke

	N (%)			χ^2
	ukupno	mladići	djevojke	
<i>Motiv za ostvarivanje prijateljstva s povlasticama</i>				
Seksualna aktivnost	92 (60.53%)	46 (76.67%)	46 (50.00%)	10.59*
Emocionalna povezanost	30 (19.74%)	7 (11.67%)	23 (25.00%)	3.05
Oboje	23 (15.13%)	6 (10.00%)	17 (18.48%)	1.30
Nešto drugo ¹	9 (5.92%)	1 (1.67%)	8 (8.70%)	2.00
<i>Početak prijateljstva s povlasticama</i>				
Spontano (bez razgovora o tome)	97 (62.99%)	36 (60.00%)	61 (64.89%)	0.20
Bila je to zajednička odluka	27 (17.53%)	11 (18.33%)	16 (17.02%)	0.00
Prijatelj/ica je započeo/la	18 (11.68%)	3 (5.00%)	15 (15.96%)	3.27
Ja sam započeo/la	12 (7.79%)	10 (16.67%)	2 (2.13%)	8.85*
Nešto drugo	-	-	-	-

<i>Razlog završetka zadnje veze s povlasticama</i>				
Privukla me druga osoba	47 (31.97%)	19 (33.33%)	28 (31.11%)	0.01
Pojavili su se osjećaji sa strane prijatelja/ice	35 (23.81%)	18 (31.58%)	17 (18.89%)	2.32
Pojavili su se osjećaji s moje strane	27 (18.24%)	4 (6.90%)	23 (25.56%)	6.84*
Konflikt / svađa	22 (14.97%)	8 (14.04%)	14 (15.56%)	0.00
Izgubio/la sam seksualni interes	21 (14.29%)	10 (17.54%)	11 (12.22%)	0.40
Nešto drugo ²	21 (14.19%)	6 (10.34%)	15 (16.67%)	0.66
Prijatelja/icu je privukla druga osoba	13 (8.84%)	4 (7.02%)	9 (10.00%)	0.11
Sram zbog veze	9 (6.12%)	4 (7.02%)	5 (5.56%)	0.00
Prijatelj/ica je izgubio/la seksualni interes	4 (2.72%)	1 (1.75%)	3 (3.33%)	0.00

Legenda: * $p < .05$

¹ upoznavanje prije veze, spontanost, alkohol, dosada, znatiželja

² nedefiniran, daljina (selidba)

Postoji značajna razlika između mladića i djevojaka u motivima za ostvarivanje prijateljstva s povlasticama ($\chi^2(3, N=154) = 9.71, p < .05$). Sukladno dosadašnjim istraživanjima mladići su seksualnu aktivnost kao motiv označavali češće u odnosu na djevojke ($\chi^2(1, N=154) = 10.58, p < .05$). Iako istraživanja upućuju na češće isticanje emocionalnih motiva kod žena, ta razlika se u ovom uzorku nije pokazala značajnom ($\chi^2(1, N=154) = 3.05, p > .05$).

Utvrđeno je da su se mladići i djevojke također značajno razlikovali u načinu na koji je započelo prijateljstvo s povlasticama ($\chi^2(3, N=154) = 11.11, p < .05$). Značajno je više mladića izjavilo kako su oni bili ti koji su inicirali početak ovakve vrste odnosa ($\chi^2(1, N=154) = 8.85, p < .05$).

Kao razlog završetka prijateljstva s povlasticama, djevojke su značajno više navodile da se radilo o razvijanju osjećaja s njihove strane ($\chi^2(1, N=154) = 6.84, p < .05$).

Tablica 3 Frekvencije i značajnost spolne razlike vezano uz monogamiju

Jeste li za vrijeme trajanja Vaše veze s prijateljem/icom s povlasticama istovremeno imali druge prijatelje/ice s povlasticama ili romantične partnere?	N (%)			χ^2
	ukupno	mladići	djevojke	
Da	60 (39.22%)	30 (50.85%)	30 (31.91%)	4.69*
Ne	93 (60.78%)	29 (49.15%)	64 (68.09%)	

Legenda: * $p < .05$

Utvrđena je značajna razlika između mladića i djevojaka koji (ni)su istovremeno imali više prijatelja s povlasticama ($\chi^2(1, N=153) = 4.69, p < .05$). Mladići su češće od djevojaka imali istovremeno više partnerica.

Tablica 4 Frekvencije i značajnost spolnih razlika vezano uz vrste seksualnih aktivnosti prijatelja s povlasticama

Vrste seksualnih aktivnosti	N (%)			χ^2
	ukupno	mladići	djevojke	
Ljubljenje	129 (84.31%)	49 (83.05%)	80 (85.11%)	0.12
Maženje	120 (78.43%)	43 (72.88%)	77 (81.91%)	1.68
Spolni snošaj (vaginalni)	109 (71.24%)	45 (76.27%)	64 (68.09%)	0.55
Zajednička masturbacija	58 (37.91%)	30 (50.85%)	28 (29.79%)	5.54*
Oralni seks	83 (54.25%)	35 (59.32%)	48 (51.06%)	0.51
Analni seks	17 (11.11%)	14 (23.73%)	3 (3.19%)	13.15*
Nešto drugo	-	-	-	-

Legenda: * $p < .05$

Seksualne aktivnosti koje su mladići i djevojke navodili u značajno različitom omjeru su zajednička masturbacija ($\chi^2(1, N=154) = 5.54, p < .05$) i analni seks ($\chi^2(1, N=154) = 13.15, p < .05$). Naime, mladići su više nego djevojke izvještavali o upuštanju u navedene aktivnosti sa svojom prijateljicom s povlasticama.

Tablica 5 Frekvencije i značajnost spolnih razlika vezano uz očekivanja, procjene iskustva i odnosa između prijatelja nakon prestanka seksualnih aktivnosti

	N (%)			χ^2
	ukupno	mladići	djevojke	
Očekivanja od veze s prijateljem/icom s povlasticama				
Nadam se da ćemo postati bliski prijatelji koji nemaju spolne odnose	50 (32.47%)	23 (38.33%)	27 (28.72%)	1.14
Nadam se da će ostati ista	44 (28.57%)	24 (40.00%)	20 (21.28%)	5.41*
Nadam se da će prerasti u ekskluzivnu ljubavnu vezu	28 (18.18%)	7 (11.67%)	21 (22.34%)	2.13
Nadam se da ćemo prekinuti i seksualnu vezu i prijateljstvo	19 (12.34%)	4 (6.67%)	15 (15.96%)	2.13
Nešto drugo ¹	13 (8.44%)	2 (3.33%)	11 (11.70%)	2.32
Jeste li nakon prekida ostali prijatelji?				χ^2
Da	80 (52.63%)	37 (62.71%)	43 (46.24%)	
Ne	33 (21.71%)	13 (22.03%)	20 (21.51%)	
Nisam siguran/na	39 (25.66%)	9 (15.25%)	30 (32.26%)	

* $p < .05$

¹ ništa

Dobivena je značajna razlika u očekivanjima koja su mladići i djevojke imali od prijateljstva s povlasticama ($\chi^2(4, N=154) = 10.37, p < .05$). Nakon utvrđene razlike proveden je niz hi kvadrat testova kako bi se utvrdilo u kojem se očekivanju mladići i djevojke razlikuju. Značajna razlika utvrđena je na odgovoru „*Nadam se da će ostati ista*“ ($\chi^2(1, N=154) = 5.41, p < .05$) i to u smjeru da su mladići češće označavali ovaj odgovor.

Odgovori na pitanje o nastavku prijateljstva nakon prekida prijateljstva s povlasticama, tj. prestanka seksualnih aktivnosti nisu pokazali značajnost spolnih razlika ($\chi^2(2, N=152) = 5.01, p > .05$).

Tablica 6 Aritmetičke sredine i standardne devijacije za procjenu osobnog iskustva s prijateljstvima s povlasticama te značajnost spolnih razlika

	<i>M (sd)</i>			<i>t</i>
	Ukupno	Mladići	Djevojke	
Procjena osobnog iskustva s prijateljstvima s povlasticama	3.71 (0.94)	3.92 (0.99)	3.57 (0.89)	2.22*

Legenda: * $p < .05$

Procjena osobnog iskustva s prijateljstvom s povlasticama značajno se razlikovala između mladića i djevojaka ($t(151) = 2.22, p < .05$). Mladići su u prosjeku ovo iskustvo procjenjivali pozitivnije u odnosu na djevojke.

Tablica 7 Frekvencije i značajnost spolnih razlika vezano uz prednosti i nedostatke prijateljstva s povlasticama

	<i>N (%)</i>		
	ukupno	mladići	djevojke
<i>Glavna prednost</i>			
Nepostojanje obaveza (sloboda)	153 (49.04%)	69 (55.20%)	84 (44.92%)
Dostupnost seksualnih aktivnosti	70 (22.44%)	29 (23.20%)	41 (21.93%)
Ništa od navedenog	48 (15.38%)	14 (11.20%)	34 (18.18%)
Povjerenje	23 (7.37%)	8 (6.40%)	15 (8.02%)
Zbližavanje	18 (5.77%)	5 (4.00%)	13 (6.95%)
<i>Glavni nedostatak</i>			
Uplitanje emocija	115 (37.10%)	39 (31.20%)	76 (41.08%)
Prekid prijateljstva	103 (33.23%)	39 (31.20%)	64 (34.59%)
Razvijanje negativnih emocija	59 (19.03%)	28 (22.40%)	31 (16.76%)
Negativne posljedice seksa	33 (10.65%)	19 (15.20%)	14 (7.57%)

Legenda: * $p < .05$

Nisu utvrđene značajne spolne razlike kod prednosti ($\chi^2(4, N=312) = 4.14, p > .05$) i nedostataka ($\chi^2(4, N=310) = 6.24, p > .05$) prijateljstva s povlasticama.

Tablica 8 Aritmetičke sredine i standardne devijacije za tvrdnje o osobnom iskustvu (shvaćanju iskustva) prijateljstva s povlasticama te značajnost spolnih razlika

Tvrdnja	M (sd)			t
	Ukupno	Mladići	Djevojke	
Seks mi je vrlo bitan u vezi s prijateljem/icom s povlasticama.	3.63 (1.30)	3.97 (1.02)	3.41 (1.41)	2.62*
Veza s prijateljem/icom s povlasticama ojačala je naše prijateljstvo.	2.79 (1.22)	2.77 (1.08)	2.80 (1.31)	-0.15
Nisam očekivao/la da će veza s prijateljem/icom s povlasticama promijeniti naše prijateljstvo.	2.71 (1.24)	2.77 (1.27)	2.67 (1.22)	0.47
Smatram da su veze s prijateljem/icom s povlasticama lakše od romantičnih veza.	3.45 (1.33)	3.87 (1.24)	3.19 (1.33)	3.15*
„Pravila“ veze su važna u vezi s prijateljem/icom s povlasticama.	3.48 (1.30)	3.23 (1.39)	3.64 (1.22)	-1.90
Veze s prijateljima/icama s povlasticama zvučale su mi primamljivo dok se nisam upustio/la u jednu.	2.72 (1.31)	2.67 (1.37)	2.75 (1.27)	-0.35
Moj/a partner/ica zadovoljava moje fizičke potrebe.	3.97 (1.00)	4.07 (0.95)	3.91 (1.03)	0.92
Lako mi je reći partneru/ici što mi se sviđa, a što ne u seksualnom smislu.	3.67 (1.27)	3.85 (1.15)	3.55 (1.33)	1.42
Seks je zabavan i mom partneru i meni.	4.01 (1.11)	4.31 (0.93)	3.83 (1.18)	2.62*

Slaganje s tvrdnjama iskazivalo se na Likertovoj skali od 1 („Izrazito se ne slažem“) do 5 („Izrazito se slažem.“)

Legenda: * $p < .05$

Utvrđena je značajna razlika za sljedeće tvrdnje : „Seks mi je vrlo bitan u vezi s prijateljem/icom s povlasticama.“ ($t(152) = 2.62, p < .05$), „Smatram da su veze s prijateljem/icom s povlasticama lakše od romantičnih veza.“ ($t(152) = 3.15, p < .05$) te „Seks je zabavan i mom partneru i meni.“ ($t(151) = 2.62, p < .05$). S navedenim tvrdnjama mladići su se u prosjeku slagali više od djevojaka.

U svrhu rješavanja drugog problema ispitane su razlike u samomotrenju s obzirom na spol i iskustvo prijateljstva s povlasticama

Tablica 9 Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata mladića i djevojaka na Skali samomotrenja s obzirom na njihovo prethodno iskustvo prijateljstva s povlasticama (da / ne – imali (ni)su takav odnos)

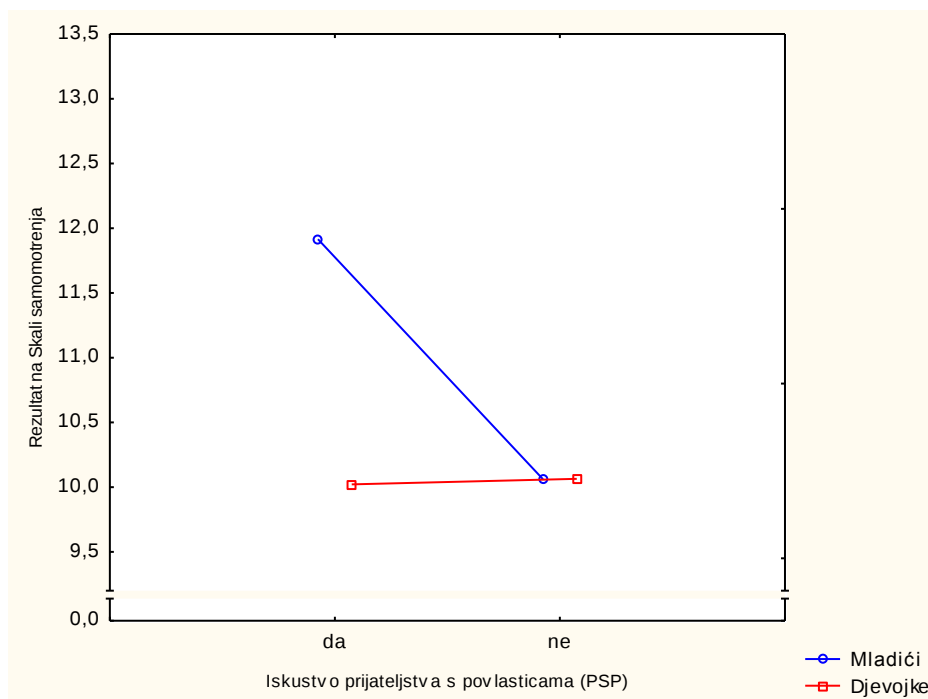
Skala samomotrenja		Prijateljstvo s povlasticama					
		da			ne		
		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>
	mladići	59	11,92	3,96	65	10,06	3,08
	djevojke	94	10,02	3,68	93	10,06	3,55

Tablica 10 Značajnost razlika u samomotrenju s obzirom na spol i iskustvo prijateljstva s povlasticama (PSP)

Varijable	Efekt	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p(F)</i>
Samomotrenje	spol	5.19*	1	.02*
	PSP	4.76*	1	.03*
	spol x psp	5.22*	1	.02*

Legenda: * $p < .05$

Utvrđene su značajne spolne razlike, kao i efekt iskustva prijateljstva s povlasticama s obzirom na razinu samomotrenja kod ispitanika (je li se radilo o osobama visoko ili nisko na samomotrenju). Mladići su postizali veće rezultate na samomotrenju u odnosu na djevojke ($F(1, 307) = 5.19$, $p < .05$). Također se pokazalo da su osobe koje su sklonije iskustvu prijateljstva s povlasticama te su to iskustvo navodile češće postizali više rezultate na samomotrenju od onih koji to iskustvo nisu ostvarivali ($F(1, 307) = 4.76$, $p < .05$). Nadalje, pokazalo se da postoji značajna interakcija između spola i iskustva prijateljstva s povlasticama. Post hoc analizom (Scheffe) utvrđeno je da su mladići koji su imali iskustvo prijateljstva s povlasticama imali veće rezultate na samomotrenju od djevojaka koje su imale to iskustvo ($p = 0.002$) te od mladića ($p = 0.004$) i djevojaka ($p = 0.002$) koje nisu (vidi sliku 1).

Slika 2. Interakcijski efekt spola i iskustva prijateljstva s povlasticama na rezultate ostvarene na Skali samomotrenja

Kako bi se osigurao odgovor na treći i posljednji problem ovog istraživanja ispitana je povezanost između rezultata na skali samomotrenja i iskustva prijateljstva s povlasticama.

Tablica 11 Korelacije između samomotrenja i iskustva prijateljstva s povlasticama (PSP) kod mladića i djevojaka

Varijabla	N	Spol	PSP
Skala samomotrenja	124	mladići	-.26*
	187	djevojke	.04

Kodiranje PSP-a : 0 = imaju iskustvo prijateljstva s povlasticama, 1 = nemaju iskustvo prijateljstva s povlasticama

Legenda: * $p < .05$

Samomotrenje je negativno² povezano sa sklonošću ostvarivanja prijateljstva s povlasticama za mladiće ($\rho(122) = -.26, p < .05$), što znači da su mladići s većim rezultatom samomotrenja skloniji ostvarivanju prijateljstva s povlasticama. Korelacija samomotrenja i ovog odnosa kod djevojaka nije značajna ($\rho(185) = .04, p > .05$).

² Prilikom interpretiranja dobivene povezanosti potrebno je obratiti pozornost na kodiranje varijable prijateljstva s povlasticama koje je naznačeno ispod tablice 11.

5. Rasprava

Prijateljstvo s povlasticama, kombinacija prijateljstva (npr. uzajamne podrške, druženja i zajedništva) i seksualne intimnosti, pripada grupi neobaveznih seksualnih odnosa, a odnosi se na prijatelje koji se upuštaju u seksualne aktivnosti (Bisson i Levine, 2009; Quirk i sur., 2014). Seksualno privlačenje između prijatelja suprotnog spola nije novost, no s rušenjem predrasuda o ljudskoj seksualnosti te većoj seksualnoj slobodi, kako muškaraca tako i žena, ovaj odnos počeo je zauzimati važno mjesto u istraživanju neobaveznih seksualnih odnosa. Iako je unazad desetak godina broj istraživanja naglo porastao, još uvijek postoje aspekti ovog odnosa koje je potrebno detaljnije proučiti. Logično je krenuti od pitanja *Koje osobe uopće žele ostvariti ovakav odnos?*. Navode se brojni čimbenici, a jedan od njih je i samomotrenje, odnosno razina do koje pojedinac pridaje pozornost vlastitom ponašanju i upravlja njime u društvenim situacijama (Snyder, 1974; prema Rowatt i sur., 2001). Ovo istraživanje provedeno je s ciljem stjecanja uvida u karakteristike prijateljstva s povlasticama te utvrđivanjem odnosa spola, samomotrenja i sklonosti ostvarivanju takvih odnosa.

Kao što je već rečeno, istraživanja pokazuju da je oko 50-60% ispitanika potvrdilo ostvarivanje barem jednog prijateljstva s povlasticama (npr. Bisson i Levine, 2009; Giorgi, 2013, McGinty i sur., 2007; Puentes, Knox i Zusman, 2007; Weaver i sur., 2011). U ovom istraživanju gotovo je polovica ispitanika iskusila prijateljstvo s povlasticama, a detalji su prikazani u tablici 1. Na slici 1 pojednostavljeno je prikazano iskustvo prijateljstva s povlasticama kod mladića i djevojaka. Postotak djevojaka koje su imale prijatelja s povlasticama u odnosu na one koje nisu je jednak, dok se ispostavilo da više mladića u uzorku nije imalo to iskustvo. Ipak, utvrđeno je da nema spolne razlike u iskustvu s prijateljstvom s povlasticama. Drugim riječima, i mladići i djevojke u podjednakom su broju ostvarivali prijateljstva s povlasticama iako su rezultati stranih istraživanja upućivali na veću sklonost kod mladića. Tablica 1 prikazuje kako su prijateljstva s povlasticama podjednako prisutna kod oba spola, ali da postoji značajna spolna razlika kod onih ispitanika koji to iskustvo dosad nisu imali. Naime, ispostavilo se da je za mladiće vjerojatnije da bi se upustili u takav odnos za razliku od djevojaka. One, s druge strane, u većem broju u potpunosti odbacuju bilo kakvu mogućnost za upuštanje u odnos te vrste. Na temelju navedenih rezultata, dio prve hipoteze koji se odnosi na iskustvo prijateljstva s povlasticama može se smatrati djelomično prihvaćenim. Iako nije utvrđena značajna razlika između mladića i djevojaka u dosad ostvarenim (ili neostvarenim) prijateljstvima s povlasticama, značajno se razlikuju u mogućnosti da u budućnosti ostvare ovakav odnos.

Nakon utvrđivanja sklonosti ostvarivanju prijateljstva s povlasticama kod mladića i djevojaka, iskustva onih ispitanika koji su imali iskustva s ovakvom vrstom odnosa iskorištena su u svrhu utvrđivanja njegovih karakteristika. Kako bi se taj odnos mogao što bolje razumjeti potrebno je krenuti od temelja, odnosno shvatiti što to mlade odrasle osobe navodi na njegovo ostvarivanje. Kad su prijateljstva s povlasticama u pitanju, navode se dva glavna motiva, a to su seksualna aktivnost i emocionalna povezanost. Seksualna aktivnost odnosi se na dostupnost seksualnog partnera od povjerenja, dok se emocionalna povezanost odnosi na želju za produblјivanjem prijateljstva na emocionalnoj razini. Frekvencije motiva prikazane su u tablici 2, a s obzirom na rezultate dosadašnjih istraživanja naknadno je ispitano i razlikuje li se motivacija između mladića i djevojaka. Naime, s obzirom na to da mladići naglašavaju seksualnu komponentu, a djevojke emocionalnu uključenost u ovim odnosima očekuje se da će motivi biti usklađeni s time (McGinty i sur., 2007). Ispostavilo se da je većina mladića označila seksualnu aktivnost kao glavni motiv za ostvarivanje prijateljstva s povlasticama. Sukladno dosadašnjim istraživanjima oni su taj motiv označavali češće u odnosu na djevojke što potvrđuje očekivanja sadržana u prvoj hipotezi. Iako istraživanja konzistentno navode kako djevojke naglašavaju emocionalne motive pri stupanju u prijateljstvo s povlasticama, u ovom je istraživanju tek četvrtina istaknula taj motiv, a čak dvostruko više seksualnu aktivnost što je u skladu s istraživanjem Lehmiller i sur. (2011). U tom istraživanju većina je djevojaka naglasila seksualnu motivaciju, no ne kao primarni motiv. Istraživači smatraju da je to odraz dvostrukog spolnog standarda te potrebe da opravdaju seksualne odnose emocionalnom uključenošću. Dvostruki spolni standard spominje se u nekim istraživanjima kako bi se objasnila spomenuta razlika između mladića i djevojaka. Provođenje ovog istraživanja online moglo je pridonijeti iskrenosti ispitanika što potencijalno pridonosi izjednačenosti mladića i djevojaka. U nastavku tablice 2 prikazani su načini na koje započinje prijateljstvo s povlasticama. Prvo mjesto zauzima spontani početak, tj. više od polovice ispitanika nije posebno razgovaralo niti o vezi niti pravilima. Zatim slijede zajednička odluka, iniciranje odnosa od strane prijatelja/ice te vlastito iniciranje. Pokazalo se da su mladići više nego djevojke isticali kako je prijateljstvo s povlasticama započelo na njihovu inicijativu. Činjenica da većina ispitanika nije razgovarala sa svojim prijateljem/icom o odnosu u koji se upuštaju u skladu je s nalazima Bissona i Levinea (2009). Razgovor se vjerojatno izbjegava jer pridonosi ozbiljnosti odnosa koji je zamišljen kao slobodan i neobvezujući. Komunikacija se izbjegava u nadi da će time izbjeći komplikacije u odnosu, no ishod ovog pristupa je upravo suprotan. Sudionici ne znaju na čemu su zbog čega dolazi do različitih očekivanja koja ostaju neizrečena, a na kraju dovode do toga da jedna strana ostane povrijeđena. Iako bi se na

temelju ranije iznesenog moglo pretpostaviti da će upravo neuzvrraćeni osjećaji biti razlog završetka prijateljstva s povlasticama, to nije bio slučaj u ovom istraživanju (vidi tablicu 2). Trećina ispitanika prekidala je prijateljstvo s povlasticama jer ih je privukla druga osoba. Prema dosadašnjim saznanjima seksualni aspekt prijateljstva s povlasticama prestaje onog trena kada jedan od sudionika stupi u klasičnu vezu s nekom drugom osobom (počne hodati s drugom osobom) (Wentland i Reissing, 2011). Razvijanje osjećaja s druge strane drugi je po redu najčešći razlog završetka što potvrđuje nalaze istraživanja Merriam-Pigg (2012). Djevojke su češće nego mladići izvještavale o razvijanju osjećaja, što je očekivano s obzirom na saznanja o motivima za ostvarivanje ove vrste odnosa.

Sljedeći aspekt prijateljstva s povlasticama nije u potpunosti razjašnjen, a radi se o monogamiji, tj. o tome koliko je u ovim odnosima prihvatljiv veći broj seksualnih partnera u isto vrijeme. Patterson i Price (2009; prema Weaver i sur., 2011) došli su do podatka da je gotovo polovica njihovih ispitanika imala više seksualnih partnera istovremeno, no tek je manji dio njih to je rekao prijatelju/ici. S druge strane, ispitanici u istraživanju Wentlanda i Reissinga (2011) su jasno naglasili kako je monogamija vrlo bitna kod prijatelja s povlasticama, no u kontekstu korištenja kondoma. Naime, nije zabranjeno imati više seksualnih partnera, ali je bitno da se to ne drži u tajnosti. To objašnjavaju činjenicom da je jedna od prednosti prijateljstva s povlasticama siguran seks s osobom od povjerenja (manja izloženost spolnim bolestima) te je informacija o dodatnim partnerima nešto što bi se trebalo podijeliti. Podaci o monogamiji u prijateljstvu s povlasticama nalaze se u tablici 3 iz koje je vidljivo da je utvrđena značajna razlika između mladića i djevojaka. Polovica mladića i tek trećina djevojaka je u isto vrijeme imala više seksualnih partnerica, što je smjer razlika koji je u skladu s rezultatima dosadašnjih istraživanja (npr. Lehmiller i sur., 2011; McGinty i sur., 2007, Patterson i Price, 2009; Weaver i sur., 2011; prema Gusarova i sur., 2012). Ipak, većina ukupnog uzorka na pitanje o drugim seksualnim partnerima odgovorila je negativno.

Što se tiče seksualnih aktivnosti većina istraživača se složila da se povlastice u ovakvom prijateljstvu ne odnose isključivo na spolni odnos, već obuhvaćaju sve od ljubljenja i maženja, preko masturbacije, pa do seksa. Iako se pokazalo da se najčešće navodi spolni odnos (Bisson i Levine, 2009), u ovom istraživanju najučestalije je ljubljenje, a zatim slijede maženje i spolni snošaj (vaginalni) (vidi tablicu 4). Nadalje, iz tablice 4 je vidljivo da je učestalost većine seksualnih aktivnosti kod mladića i djevojaka podjednaka. Ipak, zajedničku masturbaciju i analni seks znatno su češće navodili mladići.

Bez obzira na to što pojedinu osobu potiče na uvođenje povlastica u prijateljstvo, bili to seksualni ili emocionalni motivi, logično je pretpostaviti da ta promjena u odnosu sa sobom

nosi i određena očekivanja. Ispitanicima je ponuđen niz odgovora vezanih uz vlastita očekivanja od veze s prijateljem s povlasticama, a koji su derivirani iz prethodnih istraživanja i odgovora dobivenih preliminarnim istraživanjem. Rezultati su prikazani u tablici 5. Sukladno istraživanju Gusarove i sur. (2012) želju da nakon prestanka spolnih odnosa ostanu bliski prijatelji izrazio je najveći dio ispitanika. Zatim slijede nada da se odnos neće mijenjati, da će prerasti u ekskluzivnu ljubavnu vezu, dok je prekid i prijateljstva i seksualne veze bio najmanje očekivan. Nalazi prethodnih istraživanja ukazuju na postojanje spolne razlike u očekivanjima i to u smjeru da muškarci uglavnom ne žele promjenu ovog odnosa, dok je za žene upravo promjena predmet nadanja i rasprava (Grello i sur., 2006; Lehmler i sur., 2011; Owen i Fincham, 2011; prema Gusarova i sur., 2012). U ovom istraživanju utvrđena je značajna spolna razlika jedino na odgovoru „*Nadam se da će ostati ista.*“. Naime, čak dvostruko više mladića nego djevojaka gajilo je nadu da se veza ne mijenja ni u kojem smjeru, što je ujedno i sukladno dosadašnjim nalazima. Za djevojke je na prvom mjestu bilo očuvanje bliskog prijateljstva nakon prestanka spolnih odnosa, za čime je slijedila nada u promjenu prijateljstva s povlasticama u ljubavnu vezu. Kad se u obzir uzme podatak o tome što djevojke očekuju od ovakvih odnosa te činjenica da se najčešće navođeni nedostatak upravo neuzvrćeni osjećaji moglo bi se pretpostaviti da to doprinosi razlici u zadovoljstvu između mladića i djevojaka. Naime, ako one ostvaruju prijateljstva s povlasticama nadajući se da će ono prerasti u nešto više (ili da se ta nada naknadno razvije) postoji velika vjerojatnost da neće biti zadovoljne onime što ovakva vrsta odnosa nudi (Gusarova i sur., 2012). Zadovoljstvo prijateljstvom s povlasticama ispitano je na način da su ispitanici procjenjivali to iskustvo na skali od jedan do pet, pri čemu je jedan označavalo izrazito negativno, a pet izrazito pozitivno iskustvo. Prosječne procjene zadovoljstva vlastitog iskustva prijateljstva s povlasticama navedene su u tablici 6. Iako je većina iskustava bila pozitivna i neutralna, što je u skladu s prethodnim istraživanjima (npr. Gusarova i sur., 2012), pokazalo se da su mladići svoja iskustva ipak ocjenjivali pozitivnije u odnosu na djevojke. Nadalje, neka su istraživanja pokazala da su se žene nakon sudjelovanja u neobveznim seksualnim aktivnostima osjećale omalovaženo (England i Bearak, 2014). Iako u ovoj anketi od ispitanika nije traženo da se izjasne konkretno o svojim osjećajima nakon završetka prijateljstva s povlasticama, procjena tog iskustva bila je za većinu djevojaka pozitivna što bi moglo upućivati na pozitivne emocije vezane uz navedeni odnos. Tome u prilog ide i činjenica da je polovica ispitanika ostala u prijateljskom odnosu nakon „prekida“, tj. nakon prestanka sa seksualnim aktivnostima (vidi tablicu 5).

Posljednja karakteristika prijateljstva s povlasticama za koju su nalazi konzistentni kroz veliki broj istraživanja odnosi se na prednosti i nedostatke ovog odnosa (vidi tablicu 7). U kategoriji prednosti na prvome mjestu nalazi se osjećaj slobode koji ovaj odnos pruža, tj. nepostojanje obaveza, a zatim slijedi dostupnost seksualnih aktivnosti. S druge strane, uplitanje emocija i mogući prekid prijateljstva ističu se kao glavni nedostaci prijateljstva s povlasticama. Navedene prednosti i nedostaci u skladu su s dosadašnjim istraživanjima (npr. Bisson i Levine, 2009; Weaver i sur., 2011). Koristan je podatak i činjenica da nije utvrđena spolna razlika u ovim kategorijama, što upućuje na to da i mladići i djevojke na sličan način mogu sagledati, kako prednosti, tako i nedostatke prijateljstva s povlasticama.

Tablica 8 prikazuje koliko su se ispitanici slagali s pojedinim tvrdnjama o njihovom iskustvu prijateljstva s povlasticama. Tvrdnje je za svoje istraživanje konstruirala Giorgi (2013), no na temelju odgovora nije ispitivala postoje li značajne spolne razlike. S obzirom na to da su spolne razlike bitne za ovo istraživanje, primijenjen je niz t-testova kako bi se utvrdilo njihovo postojanje. Tri tvrdnje otkrile su značajnu razliku između mladića i djevojaka i to u smjeru da su se mladići s njima slagali više nego djevojke. Te tvrdnje su : *Seks mi je vrlo bitan u vezi s prijateljem/icom s povlasticama.*“, „*Seks je zabavan i mom partneru i meni.*“ i „*Smatram da su veze s prijateljem/icom s povlasticama lakše od romantičnih veza.*“. Prve dvije tvrdnje odnose se na seksualni aspekt odnosa, dok se treća odnosi na prirodu odnosa. Ove razlike u skladu su s već utvrđenim spoznajama o spolnim razlikama kad se radi o odnosima ovog tipa. Naime, mladići prilikom same inicijacije prijateljstva s povlasticama naglašavaju seksualne motive u značajno većem broju nego djevojke iz čega je vidljivo da je seks upravo ono što za njih igra glavnu ulogu. Osim toga, muškarci su inače više orijentirani na seksualni aspekt veze, bez obzira na to kakva ona bila, dok je za žene ostvarivanje emocionalne povezanosti bitna stavka prije upuštanja u seksualne odnose s partnerom. Činjenica da su značajno više od djevojaka navodili kako ne žele promjenu prijateljstva s povlasticama ukazuje na to da im ovakav odnos odgovara. Razlog tomu je to što realno mogu očekivati zadovoljenje seksualnih potreba bez uplitanja emocija i ulaganja napora u održavanje odnosa, što je potrebno u klasičnim vezama.

Nakon detaljnog prikaza karakteristika prijateljstva s povlasticama nastavljeno je s daljnjim analizama. Ispitana je razlika u samomotrenju s obzirom na spol i iskustvo prijateljstva s povlasticama, a rezultati se nalaze u tablici 10. Pretpostavljeno je da će osobe s većim rezultatom na mjerenju samomotrenja biti skloniji ostvarivanju prijateljstava s povlasticama u odnosu na one koji ostvare manji rezultat što bi bilo u skladu s dosadašnjim istraživanjima.

Nadalje, očekuje se da će mladići u većoj mjeri nego studentice izvještavati o iskustvu ove vrste odnosa.

Značajan efekt spola ukazuje na to da su mladići postizali veće rezultate na samomotrenju u odnosu na djevojke (vidi tablicu 9) što je bilo očekivano na temelju rezultata prethodnih istraživanja (Merriam-Pigg, 2012; Rowatt i sur., 2001).

Također se značajnim pokazao i efekt iskustva prijateljstva s povlasticama. Ispitanici koji su dosad ostvarivali prijateljstva s povlasticama imali su više rezultate na samomotrenju u odnosu na one koji dosad nisu imali iskustva s ovom vrstom odnosa.

Značajna je i interakcija, što znači da su mladići koji su imali iskustva prijateljstva s povlasticama postizali veće rezultate na mjerenju samomotrenja od djevojaka koje su također potvrdile to iskustvo i onih koje nisu. Interakcijski efekt spola i iskustva prijateljstva s povlasticama na samomotrenje vidljiv je na slici 2. Cjelokupna analiza u skladu je s rezultatima koje je na svom uzorku dobila Merriam-Pigg (2012). Na temelju navedenoga druga hipoteza ovog istraživanja može se smatrati potvrđenom. Dosadašnja saznanja o spolnim razlikama ukazuju na to da mladići nemaju poteškoća s odvajanjem ljubavi od seksa, tj. nije im potrebna emotivna uključenost kako bi se odlučili na seksualni odnos. To ih čini sklonijima neobaveznim seksualnim odnosima, pa tako i ostvarivanju prijateljstava s povlasticama, u odnosu na djevojke. Mladići su ujedno i često viši na samomotrenju, a visoko samomotrenje je također povezano s većom sklonošću neobaveznim seksualnim odnosima. Značajna interakcija dokaz je da zajedničko djelovanje ovih dviju varijabli ima utjecaj na sklonost ostvarivanja prijateljstva s povlasticama.

I naposljetku, kako bi se odgovorilo na treći i posljednji problem ovog istraživanja, ispitana je povezanost između rezultata koje su mladići i djevojke postizali na Skali samomotrenja i sklonosti ostvarivanju prijateljstva s povlasticama (vidi tablicu 11). Utvrđena je negativna povezanost između samomotrenja i sklonosti ostvarivanja prijateljstava s povlasticama kod mladića. Dakle, mladići koji su više na samomotrenju skloniji su ostvarivanju prijateljstava s povlasticama, što je u skladu s rezultatima ranije provedene analize varijance, a vidljivo je na slici 3. Korelacija između samomotrenja i prijateljstva s povlasticama kod djevojaka nije se pokazala značajnom. Drugim riječima, djevojke se odlučuju na ostvarivanje prijateljstva s povlasticama neovisno o vlastitoj razini samomotrenja. S obzirom na to da je povezanost značajna za mladiće, no ne i za djevojke, treća hipoteza je djelomično potvrđena. Moguće objašnjenje nepostojanja povezanosti kod djevojaka leži u tome da postoji različita dinamika odnosa samomotrenja i sklonosti ostvarivanja prijateljstva s povlasticama kod mladića i

djevojaka. Postoji mogućnost da kod djevojaka važniju ulogu imaju neke druge odrednice ličnosti.

Na samom kraju potrebno je osvrnuti se na nedostatke ovog istraživanja kako bi se dobiveni rezultati tumačili s oprezom, a u budućim istraživanjima poduzelo potrebne mjere da se ti nedostaci ne ponavljaju. Za početak, istraživanje se provodilo putem online upitnika, a uzorak na koji se ciljalo bili su studenti. Iako online uputnici imaju određene prednosti (osjećaj anonimnosti koji može potaknuti iskrenost ispitanika), tu su i nedostaci na koje se jednostavno ne može utjecati (npr. kontrola ispitanika, ponovljeno ispunjavanje upitnika). Glavni kanal traženja ispitanika bila je internetska društvena mreža (*Facebook*) te jedna stranica posvećena psihološkim temama i istraživanjima (www.istrazime.com) što uzorak čini prigodnim. Uz to, homogenost uzorka koji se sastoji isključivo od studenata ograničava generalizaciju na širu populaciju. Potrebno je istaknuti i kritike korištenih mjernih instrumenata. Ipak, iako skala samomotrenja ima svoje kritičare, ostala je jedna od najkorištenijih mjera ličnosti u istraživanjima (Day, Schleicher, Unckless i Hiller, 2002; prema Merriam-Pigg, 2012). Nadalje, s obzirom na to da je tema prijatelja s povlasticama relativno nova u stručnoj literaturi postoji mnogo aspekata koji zahtijevaju detaljnija istraživanja. U namjeri da se prikupi što više podataka o različitim karakteristikama ovom istraživanju nedostaje dubina, no ipak može poslužiti kao orijentir za buduća istraživanja. Zanimljivo bi bilo proširiti ciljnu populaciju na one starije od studenata. Sva dostupna literatura uključuje istraživanja koja su provedena isključivo na studentima. Iako je već objašnjeno kako fakulteti i studentski način života pogoduje razvoju ovakvih vrsta odnosa bilo bi korisno utvrditi jesu li ti odnosi zaista rezervirani za studentsku populaciju ili su im skloni i mladi koji nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja nisu nastavljali sa školovanjem.

6. Zaključci

1. Nije utvrđena spolna razlika u ostvarivanju prijateljstava s povlasticama, tj. jednak broj mladića i djevojaka je imao to iskustvo. Značajna razlika postoji u dijelu ispitanika koji dosad nisu imali iskustvo prijateljstva s povlasticama. Naime, mladići su u većem broju nego djevojke izjavljivali kako bi se rado upustili u takav odnos. S druge strane, djevojke su više nego mladići odbacivale bilo kakvu mogućnost njegovo ostvarivanje.

Utvrđene su značajne spolne razlike u sljedećim aspektima prijateljstva s povlasticama: motivima, načinu na koji je veza započela, razlogu njezina završetka, monogamiji, seksualnim aktivnostima, očekivanjima te procjenama osobnog iskustva s ovim odnosom. Kao motiv ostvarivanja prijateljstva s povlasticama mladići su češće navodili seksualnu aktivnost, a što se tiče početka veze, u većem su broju izjavljivali da su oni bili inicijatori. Kao razlog završetka značajno je više djevojaka navelo pojavljivanje osjećaja s njihove strane. Što se tiče monogamije, mladići su u većem broju navodili da su istovremeno imali nekoliko partnerica u odnosu na djevojke. Nadalje, mladići su kod seksualnih aktivnosti češće navodili zajedničku masturbaciju i analni seks, više su u odnosu na djevojke očekivali da se priroda veze neće mijenjati, a cjelokupno iskustvo s ovom vrstom odnosa ocjenjivali su pozitivnije od djevojaka.

Kod nastavka prijateljstva nakon prestanka seksualnih aktivnosti, prednosti i nedostataka nije utvrđena značajna spolna razlika.

2. Ispitivanje razlika u samomotrenju s obzirom na spol i iskustvo prijateljstva s povlasticama rezultiralo je sljedećim nalazima.

Utvrđene su značajne spolne razlike u samomotrenju. Mladići su postizali veće rezultate na samomotrenju u odnosu na djevojke.

Dobiven je i značajan efekt iskustva prijateljstva s povlasticama na samomotrenje. Ispitanici s višim rezultatima na samomotrenju bili skloniji iskustvu prijateljstva s povlasticama te su ga navodili češće od onih koji su postizali niže rezultate na samomotrenju.

Nadalje, pokazalo se da postoji značajna interakcija između spola i iskustva prijateljstva s povlasticama. Mladići koji su imali prijatelje s povlasticama bili su više

na samomotrenju od djevojaka koje su imale to iskustvo, kao i od djevojaka i mladića koji nisu.

3. Samomotrenje je negativno povezano sa sklonošću ostvarivanja prijateljstava s povlasticama kod mladića, što znači da su mladići s većim rezultatom samomotrenja skloniji ostvarivanju prijateljstava s povlasticama. Povezanost samomotrenja i prijateljstva s povlasticama kod djevojaka nije značajna.

7. Literatura

- Bisson, M. A. i Levine, T. R. (2009). Negotiating a friends with benefits relationship. *Archives of Sexual Behaviour*, 25, 125-140.
- England, P. i Bearak, J. (2014). The sexual double standard and gender differences in attitudes toward casual sex among U.S. university students. *Demographic Research*, 30 (46), 1327-1338.
- Epstein, M., Calzo, J. P., Smiler, A. P. i Ward, L. M. (2009). „Anything from making out to having sex“: Men's negotiations of hooking up and friends with benefits scripts. *Journal of Sex Research*, 46 (5), 414-424.
- Fielder, L. R., Carey, K. B. i Carey, M. P. (2013). Are Hookups Replacing Romantic Relationships? A Longitudinal Study of First-Year Female College Students. *Journal of Adolescent Health*, 52 (5), 657–659.
- Flanigan, N. N. (2005). Keeping Friendships Alive: Self-monitoring and Maintenance Strategies. Neobjavljeni doktorski rad. Department of Psychology, University of North Florida, College of arts and sciences.
- Gainey, R. L. (2012). Self-Monitoring and Partner Knowledge Structures. Doktorski rad. Department of Psychology, University of North Florida, College of arts and sciences.
- Gangestad, S. W. i Snyder, M. (2000). Self-Monitoring: Appraisal and Reappraisal. *Psychological Bulletin*, 126 (4), 530-555.
- Giorgi, O. (2013). Motivations and relationship quality of friends with benefits relationships among emerging adults. Diplomski rad. San Luis: Psychology and Child Development Department, College of Liberal Arts, California Polytechnic State University.
- Gusarova, I., Fraser, V. i Alderson, K. G. (2012). A quantitative study of "friends with benefits" relationships. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 21 (1). Preuzeto 29.07.2014. s: <http://www.biomedsearch.com/article/quantitative-study-friends-with-benefits/302109618.html>.
- Hughes, M., Morrison, K. i Asada, K. J. K. (2005). What's love got to do with it? Exploring impact of maintenance rules, love attitudes, and network support on friends with benefits relationships. *Western Journal of Communication, Special Issue: Communication in Non-Normative Relationships*, 69, 49-66.
- Lehmiller, J. J., VanderDrift, L. E. i Kelly, J. R. (2011). Sex differences in approaching friends with benefits relationships. *Journal of Sex Research*, 48 (2-3), 275-284.
- Leone, C. (2006). Self-monitoring: Individual differences in orientations to the social world.

- Journal of Personality*, 74 (3), 634-658.
- Lyons, H. A., Manning, W. D., Longmore, M. A. i Giordano, P. C. (2014). Young adult casual sexual behaviour: Life-course-specific motivations and consequences. *Sociological Perspectives*, 57 (1), 79-101.
- Merriam-Pigg, L. K. (2012). Lovers and friends : Understanding friends with benefits relationships and those involved. Diplomski rad. San José: The Faculty of the Department of Psychology, San José State University.
- Mongeau, P. A., Knight, K., Williams, J., Eden, J. i Shaw, C. (2013). Identifying and explicating variation among friends with benefits relationships. *Journal of Sex research*, 50 (1), 37-47.
- McGinty, K., Knox, D. i Zusman, M. (2007). Friends with benefits: Women want "friends," men want "benefits." *College Student Journal*, 41 (4), 1128-1131. Preuzeto 29.07.2014. s: <http://www.freepatentsonline.com/article/College-Student-Journal/172978011.htmlc>.
- Puentes, J., Knox, D. i Zusman, M. (2008). Participants in "friends with benefits" relationships. *College Student Journal*, 42 (1), 176-180. Preuzeto 29.07.2014. s: <http://www.freepatentsonline.com/article/College-Student-Journal/177412567.html>.
- Quirk, K., Owen, J. i Fincham, F. (2014). Perception of partner's deception in friends with benefits relationships. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 00 (00), 1-15.
- Rowatt, W. C., DeLue, S., Strickhauser, L. i Gonzalez, T. (2001). The limited influence of self-monitoring on romantic partner preferences. *Personality and Individual Differences*, 31, 943-954.
- Weaver, A. D., MacKeigan, K. L. i MacDonald, H. A. (2011). Experiences and perceptions of young adults in friends with benefits relationships: A qualitative study. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 20 (1), 41-53.
- Wentland, J. J. i Reissing, E. D. (2011). Taking casual sex not too casually: Exploring definitions of casual sexual relationships. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 20 (3), 75-91.

8. Prilog 1

Upitnik o iskustvu prijateljstva s povlasticama

Odjel za psihologiju

Katedra za razvojnu psihologiju

Sveučilište u Zadru

Obala kralja Petra Krešimira IV, 2

HR-23000 Zadar

✉ marina@unizd.hr i ivana.garilovic@gmail.com

+385 (0) 23 200 582

+385 (0)23 200 685

Upitnik koji je pred Vama nastao je s ciljem razumijevanja sklonosti mladih ostvarivanju veza s prijateljima s povlasticama (engl. *friends with benefits*). Ovo istraživanje se provodi za potrebe završnog rada studentice 3. godine preddiplomskog studija psihologije Sveučilišta u Zadru. Ispunjavanje upitnika je **posve anonimno**, te se nadamo da će Vam biti zanimljivo odgovoriti na pitanja koja slijede. U slučaju da ne želite odgovoriti na neko pitanje, slobodno ga preskočite. U svakom trenutku možete prekinuti s ispunjavanjem ankete.

VAŽNO!!! Prilikom ispunjavanja ankete imajte na umu definiciju prijatelja s povlasticama : **Veza prijatelja s povlasticama odnosi se na vezu između osoba koje su u prijateljskom odnosu, a koji se također zajedno upuštaju u seksualne aktivnosti (ovo se može odnositi ne samo na spolni snošaj, nego može uključivati neke druge vrste seksualnih aktivnosti). Prijatelj/ica s povlasticama NIJE netko koga se opisuje kao dečka/djevojku.**

1. Koliko imate godina? _____
2. Spol: a) Ženski b) Muški
3. Kako biste opisali svoju seksualnu orijentaciju?
 - a) Isključivo heteroseksualna
 - b) Uglavnom heteroseksualna
 - c) Biseksualna
 - d) Uglavnom homoseksualna
 - e) Isključivo homoseksualna
 - f) Nešto drugo: _____
4. Jeste li do sada imali spolni odnos? a) Da b) Ne
5. Ako jeste, s koliko ste godina prvi put imali spolni odnos? _____

6. Jeste li ikada imali prijatelja/icu s povlasticama?
- a) Da (trenutno sam u takvoj vezi) / (trenutno imam takvog prijatelja/icu)
 - b) Da (ali trenutno nisam u takvoj vezi) / (ali trenutno nemam takvog prijatelja/icu)
 - c) Ne (ali bih rado imao/la takvu vezu) / (ali bih rado imao/la takvog prijatelja/icu)
 - d) Ne (ali bih razmotrio/la stupanje u takvu vezu)
 - e) Ne (nikad se ne bih upustio/la u takvu vezu)
7. Koliko ste do sada imali takvih veza?
8. Ako ste trenutno u vezi s prijateljem/icom s povlastima, koliko ste dugo u toj vezi?
(Ako trenutno niste u takvoj vezi, napišite koliko je trajala vaša najduža veza ove vrste?)
_____ (navedite trajanje veze u mjesecima)
9. Jeste li za vrijeme trajanja Vaše veze s prijateljem/icom s povlasticama istovremeno imali druge prijatelje/ice s povlasticama ili romantične partnere?
- a) Da
 - b) Ne
10. Koliko ste dugo bili samo prijatelji s posljednjom osobom s kojom ste stupili u vezu s povlasticama? _____ (navedite trajanje prijateljskog odnosa u mjesecima)
11. Koji je bio razlog završetka vaše zadnje veze s povlasticama? (Možete navesti više odgovora!)
- a) Pojavili su se osjećaji s moje strane
 - b) Pojavili su se ljubavni osjećaji kod prijatelja/ice
 - c) Konflikt/svađa
 - d) Izgubio/la sam seksualni interes
 - e) Prijatelj/ica je izgubio/la seksualni interes
 - f) Privukla me druga osoba
 - g) Prijatelja/icu je privukla druga osoba
 - h) Bilo me je sram zbog veze
 - i) Pritisak od strane obitelji/drugih prijatelja/ica
 - j) Drugo (navedite) _____
12. Jeste li nakon prekida ostali prijatelji?
- a) Da
 - b) Ne
 - c) Nisam siguran/na
13. U koje ste se vrste seksualnih aktivnosti upuštali sa svojim prijateljem/icom s povlasticama? (Možete navesti više odgovora!)
- a) Ljubljenje
 - b) Maženje
 - c) Zajednička masturbacija
 - d) Spolni snošaj (vaginalni)
 - e) Oralni seks
 - f) Analni seks
 - g) Nešto drugo: _____

14. Kako biste odgovorili na sljedeća pitanja prisjetite se svoje posljednje (ili trenutne) veze s prijateljem/icom s povlasticama. Procijenite u kojoj se mjeri slažete s pojedinom tvrdnjom na predloženoj skali za odgovore:

1 Izrazito se NE slažem	2 NE slažem se	3 Niti se slažem, niti se ne slažem	4 Slažem se	5 Izrazito se slažem
-------------------------------	-------------------	---	----------------	----------------------------

1	Seks mi je vrlo bitan u vezi s prijateljem/icom s povlasticama.	1	2	3	4	5
2	Veza s prijateljem/icom s povlasticama ojačala je naše prijateljstvo.	1	2	3	4	5
3	Nisam očekivao/la da će veza s prijateljem/icom s povlasticama promijeniti naše prijateljstvo.	1	2	3	4	5
4	Smatram da su veze s prijateljem/icom s povlasticama lakše od romantičnih veza.	1	2	3	4	5
5	„Pravila“ veze su važna u vezi s prijateljem/icom s povlasticama.	1	2	3	4	5
6	Veze s prijateljima/icama s povlasticama zvučale su mi primamljivo dok se nisam upustio/la u jednu.	1	2	3	4	5
7	Moj/a partner/ica zadovoljava moje fizičke potrebe.	1	2	3	4	5
8	Lako mi je reći partneru/ici što mi se sviđa, a što ne u seksualnom smislu.	1	2	3	4	5
9	Seks je zabavan i mom partneru i meni.	1	2	3	4	5

15. Što Vas je motiviralo da započnete vezu s prijateljem/icom s povlasticama? (Označite sve što se odnosi na Vas.)

- a) Seksualna aktivnost (npr. želja da s prijateljem imate neku vrstu seksualne aktivnosti)
- b) Emocionalna povezanost (npr. želja da budete bliskiji s prijateljem)
- c) Nešto drugo: _____

16. Što očekujete od Vaše veze s prijateljem/icom s povlasticama u budućnosti? (Označite jedan odgovor.)

- a) Nadam se da će ostati ista.
- b) Nadam se da će prerasti u ekskluzivnu romantičnu vezu.
- c) Nadam se da ćemo postati bliski prijatelji koji nemaju spolne odnose.
- d) Nadam se da ćemo prekinuti i seksualnu vezu i prijateljstvo.
- e) Nešto drugo: _____

17. Općenito gledano, kako biste opisali svoje iskustvo veze/a s prijateljima s povlasticama?

1 Izrazito negativno	2 Negativno	3 Niti pozitivno, niti negativno	4 Pozitivno	5 Izrazito pozitivno
----------------------------	----------------	--	----------------	----------------------------

18. Što biste izdvojili kao glavnu prednost veze s prijateljem/icom s povlasticama?
- a) Nepostojanje obaveza (sloboda)
 - b) Dostupnost seksualnih aktivnosti
 - c) Povjerenje
 - d) Zbližavanje
 - e) Ništa od navedenog
19. Što biste izdvojili kao glavni nedostatak veze s prijateljem/icom s povlasticama?
- a) Uplitanje emocija
 - b) Uništavanje prijateljstva
 - c) Razvijanje negativnih emocija prema sebi
 - d) Razvijanje negativnih emocija prema prijatelju/ici s povlasticama
 - e) Negativne posljedice seksa
20. Prijateljstvo s povlasticama počelo je : (Ako ste imali više prijatelja/ica s povlasticama procijenite kako je počelo u VEĆINI slučajeva)
- a) Ja
 - b) Prijatelj/ica
 - c) Bila je to zajednička odluka
 - d) Spontano
 - e) Nešto drugo : _____

9. Prilog 2

Prijatelji s povlasticama

1. Dob^{*Obavezno}

2. Spol^{*Obavezno}

☐

M

☐

Ž

3. Kako biste definirali vezu „prijatelja s povlasticama“ (friends with benefits)?^{*Obavezno}
Postoji više različitih definicija ovog odnosa, ali od Vas se očekuje da svojim riječima opišete što podrazumijevate pod tim pojmom.

4. Što biste naveli kao moguće pozitivne strane takvog odnosa?

5. Što biste naveli kao moguće negativne strane takvog odnosa?

6. Kakva su Vaša očekivanja od takve veze?

7. Biste li se upustili u takvu vezu da Vam se pruži prilika?

☒

Da

☐

Ne

☐

Možda

8. Imate li trenutno nekoga koga smatrate prijateljem/icom s povlasticama?

☐

Da

☐

Ne

9. Jeste li ikada imali prijatelja/icu s povlasticama?

☐

Da

☐

Ne

10. Koliko ste imali takvih veza?

11. Kako biste opisali to iskustvo?

1 2 3 4 5

Izrazito negativno ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Izrazito pozitivno

12. Procijenite čestinu pojedinih seksualnih aktivnosti u vezi s prijateljem/icom s povlasticama

Nikad

Rijetko

Povremeno

Često

Ljubljenje

☐☐☐☐

Peting

☐☐☐☐

Spolni odnos
(oralni/analni/vaginalni)

☐☐☐☐

13. Koliko je trajala Vaša zadnja veza s prijateljem/icom s povlasticama?